

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1948

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΛ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΤΙ ΕΠΗΡΕ ΜΑΖΙ ΤΟΥ Ο ΡΗΓΑΣ ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ ἔρευνα διὰ τὸν Ρήγαν ὑπῆρξε κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια πολὺ γόνιμη εἰς πληροφορίαν περὶ τῆς θανατώσεως τοῦ μεγάλου Ἑλληνοῦ ἰδεολόγου καὶ ἀπεκάλυψεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰς σκοτεινὰς σκέψεις καὶ τοὺς ἀνελευθέρους τρόπους μετὰ τοὺς ὁποίους ὑπαγορεύθη καὶ ἐξετελέσθη ἡ αἰσχρὰ καὶ βάρβαρος αὐτὴ πράξις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ θάρρος καὶ τὴν γενναϊότητα ποῦ ἔδειξαν ἐνώπιον τοῦ θανάτου ὁ Ρήγας καὶ οἱ σύντροφοί του.

Μεταξὺ τῶν ἑκατὸν ἐγγράφων ποῦ ἤλθαν ἀπὸ τὰ Κρατικά Ἀρχεῖα τῆς Βιέννης διὰ νὰ μᾶς δώσουν τὰς πολυτίμους αὐτὰς εἰδήσεις, καταλέγονται καὶ δύο, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἔδωσαν μοῦ φαίνεται ἰδιαιτέραν προσοχὴν οἱ μελετηταὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Ρήγα. Εἶναι οἱ «Κατάλογοι τῶν ἀντικειμένων τῶν κατασχεθέντων καὶ μεταφερθέντων εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἀστυνομίας κατὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ρήγα τοῦ Βελεστινῆ» (Κ. Ἀμάντου, Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ Ρήγα, ἀριθ. 52 καὶ 53). Εἰς τὴν ψυχρὰν αὐτὴν καταγραφὴν τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας ὁ Ἑλληὴν ἀναγνώστης βλέπει μετὰ συγκίνησιν ἕνα μικρὸ κομμάτι τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνομάρτυρος.

Τὰ κατασχεθέντα ἀντικείμενα εἶχαν σταλῆ ἀπὸ τὴν Βιέννην εἰς τὴν Τεργέστην, ὅπου θὰ ἐπεβιβάζετο ὁ Ρήγας διὰ τὸ ἐθνεγερτικὸν του ταξίδι εἰς τὴν δούλην Ἑλλάδα. Ἦσαν εἰς πέντε κιβώτια ἐξαποστελλόμενα ἀπὸ τὸν φίλον καὶ συμμάρτυρα τοῦ Ρήγα Ἀργέντην, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο ἔφεραν ὡς σημεῖα παραλήπτου τὰ γράμματα G. C. N^ο 1 καὶ 2, καὶ τὰ ἄλλα τρία τὰ γράμματα A. N. N^ο 1, 2, 3. Εἰς τὸ σημεῖον A. N. εὐκόλως διαβλέπομεν ὅτι εἶναι τὰ ἀρχικά γράμματα τοῦ ὀνοματεπωνύμου *A[ντωνίου] N[ιώτης]*, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται ρητῶς ὡς παραλήπτης τούτων εἰς τὰ ἀστυνομικὰ ἔγγραφα (1. 6. 58). Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἄλλο σημεῖον G. C. ἤμποροῦμεν τώρα μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν λεγομένων «Χαιρετισμῶν» τοῦ Ρήγα ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖον Καποδίστρια νὰ συμπεράνωμεν ἀσφαλῶς ὅτι εἶναι τὰ ἀρχικά γράμματα τοῦ ὀνοματεπωνύμου *Γ[εωργίου] Κ[αλαφάτης]*, ὅστις εἰς τοὺς «Χαιρετισμοὺς» ἀναφέρεται ὅτι ἦτο παρὼν κατὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ρήγα εἰς τὴν Τεργέστην, ὅπου ἦτο ἐγκατεστημένος ὡς χρηματομεσίτης (Κ. Ἀμάντου, περιοδ. «Ἑλληνικά» τ. 5, σελ. 43 καὶ τ. 8 σελ. 209).

Τὸ περιεχόμενον τῶν κιβωτίων εἶναι κυρίως βιβλία καὶ γεωγραφικοὶ χάρται. Εἶναι

τὰ ἔργα τοῦ Ρήγα εἰς πολλὰ ἀντίτυπα, ὁ Ἀνάχαρις, ἡ τραγωδία τοῦ Μεταστασίου «Ὀλύμπια», ἡ Προκλήουσις, οἱ Χάρται, χαλκογραφαὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἡ Καινὴ Διαθήκη» εἰς 10 ἀντίτυπα. Πλὴν τούτων εἶναι καὶ μερικὰ ἄλλα βιβλία ἄλλων συγγραφέων, μάλιστα γεωγραφικά, ἐξ ἐκείνων ἴσως, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευσαν εἰς τὸν Ρήγαν διὰ τοὺς χάρτας του. Σκόπιμον θὰ ἦτο νὰ ἐρευνηθῆ ἂν τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὰ κιβώτια τοῦ Ρήγα Γερμανικὸν σύγγραμμα τοῦ *Bojer* «Περὶ τῶν ἀρίστων πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων» ἔχει σχέσιν μετὰ τὸ «Πολίτευμα» τοῦ Ρήγα. Ἐνδιαφέρον θὰ ἦτο ἐπίσης νὰ ζητηθῆ καὶ τὸ ἐκ 34 καρτῶν ἱστορικο-χρονολογικὸν καρτοπαίχνιδο μετὰ τὰς Γερμανικὰς του ὁδηγίας ἀπὸ τὸν *Πατέρα Φρειδερίκον Kattel*, ποῦ ἦτο μετὰ τῶν βιβλίων τοῦ Ρήγα, διότι ἴσως τὰ εἰς τὰς κάρτας εἰκονιζόμενα γεγονότα θὰ ἦσαν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Συγκινητικὴ εἶναι ἡ καταγραφὴ τῶν εἰδῶν τῆς καθημερινῆς χρήσεως μετὰ τὰ ὁποῖα ἦτο ἐφωδιασμένος ὁ θεσσαλὸς ἐθνεγέρτης. Εἶχε τὰ μαχαίρια καὶ τὰ κουτάλια του, τὴν ἀλατιέρα του, τὰ ξυράφια του, 7 τὸν ἀριθμὸν, τὸ ψαλλίδι του, τὸ κτένι του, τὸ θερμόμετρό του, τὰ ματογυάλια του, τὸ τηλεσκόπιόν του, τὶς κλωστὲς καὶ βελόνες του, τὰ κομπολόγια του ποῦ τὸ ἕνα θὰ ἦτο ὄχι «ἐκ μαργαριτῶν», ὅπως μεταφράζεται τὸ *madre perla* τῆς καταγραφῆς, ἀλλ' ἀπὸ μάργαρον (σεντέφι). Εἶχε τὰ διπλᾶ καλαμάρια του, ἕνα ξύλινο καὶ ἕνα πιθανῶς μετ'ἀλλυνο, διότι ἔχει μαζὶ καὶ θήκην διὰ πέννες ποῦ ἦσαν τότε ἀπὸ φτερά. Εἶχε τὰ δισάκκια του καὶ ἕνα δοχεῖο γιὰ νερὸ *ad uso greco*, ὅπως λέγει ἡ καταγραφὴ, ποῦ θὰ ἐννοεῖ πιστεύω τὸ ἑλληνικὸ ξύλινο λαγῆνι ποῦ κατασκευάζεται κατὰ προτίμησιν ἀπὸ ξύλον κέδρου διὰ νὰ γίνεταί νόστιμο τὸ νερό. Εἶχε καὶ δύο ἐγχρώμους προσωπογραφίας του ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἦτο ἐλαιογραφία μετὰ τὰ ξύλα τοῦ πλαισίου τῆς. Καὶ τέλος εἶχε καὶ τὰ ἐφόδια τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν διπλὴν ἰδιότητα τοῦ Ρήγα ποῦ ἦτο τραγουδιστὴς μαζὶ καὶ πολεμιστὴς. Εἶναι τὰ σουραύλια του καὶ τὰ ἄρματά του. Ἔνας πλαγιάουλος μετὰ δύο ἄλλα πνευστὰ ὄργανα καὶ ἡ πιστόλα του μετὰ τὸ ἀνατολίτικο μαχαίρι του (*un coltello alla levantina*). Μεταξὺ τῶν πνευστῶν ὀργάνων ποῦ κατέσχεσε ἡ Αὐστριακὴ ἀστυνομία, ἦτο χωρὶς ἄλλο ὁ αὐλὸς μετὰ τὸν ὁποῖον συνώδευε τὸ τραγούδι του «Ὡς πότε παλληκάρια» ὁ Ρήγας καὶ ἐνεθουσίαζε κατὰ τὰ μυστικὰ δείπνα

τῆς Βιέννης τοὺς ἐκεῖ συμπατριώτας εἰς τὰ δωμάτια τοῦ Ἀργέτη, τοῦ Νικολίτσα καὶ τοῦ Θεοχάρη, ὅπως οἱ ἴδιοι δὲν ἐδίστασαν νὰ τὸ ὁμολογήσουν εἰς τὴν Αὐστριακὴν ἀνάκρισιν.

Τὰ κατασχεθέντα ταξιδιωτικὰ πράγματα τοῦ Ρήγα μετὸν ἄκακον καὶ εἰρηνικὸν τῶν χαρακτηρὰ δείχνουν καὶ αὐτὰ ὅτι ὁ μέγας Ἕλληνας πατριώτης δὲν ἐπήγαιεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ κινήσῃ ἀμέσως τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλὰ διὰ νὰ συνεχίσῃ ἐκεῖ τὸ διαφωτιστικὸν ἔργον τοῦ προπαγανδίζων τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀφυπνίζων εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων τὸν πόθον διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν.

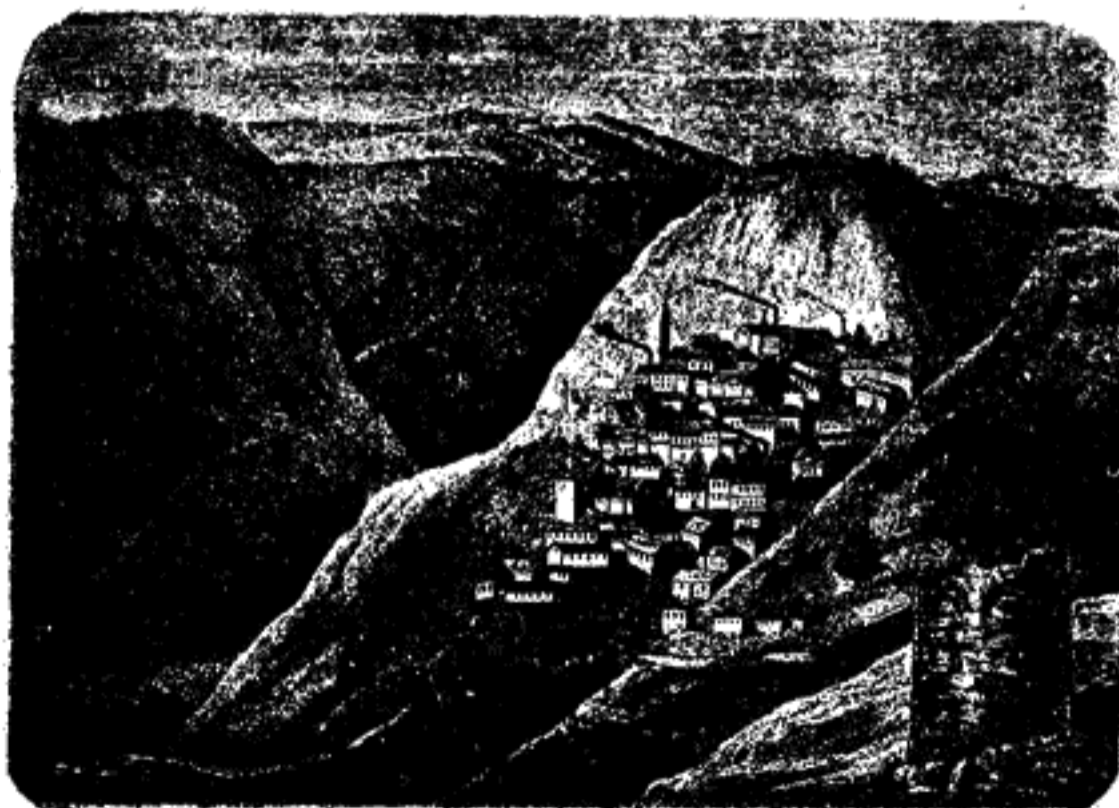
Μετὸν εὐκαιρίαν ποῦ μοῦ δίδει ἡ πρόσκλησις τῆς «Νέας Ἑστίας» εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο, ἃς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ προσθέσω καὶ μερικὰς παρατηρήσεις ποῦ ἔχω σημειώσῃ ἔκτοτε ἀπὸ τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν τῶν περιφῆμων ἐγγράφων :

Τὸ ἀναφερόμενον ὡς «μαχαίρι» καὶ «μαχαίρακι», μετὸ ὁποῖον αὐτοεπληρώθη ὁ Ρήγας εἰς τὸ δεσμοτήριον τῆς Τεργέστης, ἦτο μικρὸ κοντυλομάχαιρο, Federmesser, ὅπως πάντοτε χαρακτηρίζεται εἰς τὰ ἔγγραφα τῆς ἀνακρίσεως, δηλαδὴ ἦτο πεννολόγος μικρὸ σουγιαδάκι.

Τὸν φίλον καὶ συγκατηγορούμενον τοῦ Ρήγα Γεώργιον Θεοχάρην ποῦ ἐτιμωρήθη μόνον μετὰ ἔξοριαν, εὐρίσκομεν τὸ 1819 εἰς Λειψίαν ἐγκατεστημένον ἔμπορον, βοηθῶντα τοὺς ἐκεῖ Ἕλληνας σπουδαστάς, τοὺς ὑποτρόφους τῆς «Φιλομούσου Ἐταιρείας» καὶ ἀλληλογραφουντα μετὸν Ἀσώπιον (Ἑλληνικὰ τ. Ε' σ. 371).

Ἡ εἰς τὸ «Πολίτευμα» τοῦ Ρήγα ἀντικατάστασις τῆς λέξεως «ρίψιμον» εἰς «γράφιμον», τὴν ὁποίαν εἰσάγει ὁ Θ. Τσάτσος (Ἀμάντου, ἔγγραφα σ. λα') καὶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Ἀπ. Δασκαλάκης (Les Oeuvres de Rihgas σ. 84) ἀποτελεῖ παραδιόρθωσιν. Ἀναμφιβόλως τὸ ὀρθὸν εἶναι «ρίψιμον», διότι εἶναι γνωστὸς ὁρος εἰς τοὺς προῦπολογισμοὺς τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος τῶν Κοινοτήτων, τῶν συντεχνιῶν (ἐσναφίων) κ.λ.π. Τὰ «Δεφτέρια» τῶν ἐτησίων ἢ ἑξαμηνιαίων τούτων προῦπολογισμῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας περιέχουν τρία στοιχεῖα: Τὸ «ρίξιμον» ἦτοι τὰ ὀριζόμενα, τὸ «δόσιμον» ἦτοι τὰ εἰσπραττόμενα καὶ τὸν «μπεκαγὲν» ἦτοι τὰ καθυστερούμενα. (Σ. Β. Κουγέα Τὸ Ἡπειρωτικὸν Ἀρχεῖον Σταύρου Ἰωάννου, Ἡπειρωτικὰ Χρονικά τ. ΙΔ' σελ. 22).

Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ
τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Τὰ Ἀμπελάκια, ὅπου ἐμορφώθη συστηματικώτερα ὁ Ρήγας, ὕστερα ἀπὸ τὴν σπουδὴν τοῦ στὴ Ζαγορά.